

איד לקיים שיעור בש"ץ

בש"ץ: בחנו את שני הצדדים

מטרת השיעור היא לבסס את בש"ץ כפעולה ברורה או ככלי שמשתמשים בו באופן מודע — או על פי בקשה. בדומה לשימוש בחש"ם, ניתן לבקש מתלמיד 'לבצע בש"ץ' לגבי שאלה מסוימת.

זהו שיעור חיוני, שכן אין זה דבר טבעי לבחון את שני צדדיה של שאלה. אולי הדבר נראה לנו מובן מאליה, ואכן אנשים רבים טוענים שהם מבצעים פעולה זו באופן טבעי, אך כמה אנשים באמת יבחנו את עמדת הצד השני לעומקה עד שיוכלו לייצג בוויכוח? פעולה זו איננה טבעית לנו, כי בעת ויכוח אנו מתרכזים בהוכחת טענותינו. אנו כל כך משוכנעים בצדקתנו, עד שאיננו רואים כל טעם להקשיב לצד השני. אנו מסוגלים להקשיב די על מנת להפריך נקודות בדיון או בבית-המשפט, אך לא מספיק על מנת לבחון את הבעיה מנקודת ראותו של הצד השני (ואף מעבר להצגת הבעיה על ידי הצד השני). לחלופין, יש שאנו עומדים בפני מתקפה כל כך קשה, עד שאין בידינו הזמן או הנטייה לבחון את טענות הצד השני לעומק. לכן עלינו לבצע מאמץ מכוון כדי לבחון את הצד השני. מאמץ מכוון זה מוגדר ומובהר על ידי פעולת הבש"ץ.

בש"ץ קורא לבדיקה של שני הצדדים. האנשים המשתתפים בוויכוח נדרשים לבחון את הצד של יריבם (מתוך הנחה שהם בקיאים בצד שלהם). אנו מניחים שאנשים מבצעים פעולת בש"ץ באופן טבעי, אך אין הדבר כך בפועל. משמעות פעולת בש"ץ היא יותר ממודעות כללית לטיעוניו של הצד השני — משמעותה היכולת להחליף ולתפוס את מקומו של יריבך לוויכוח.

יש להציג את בש"ץ כפעולה ברורה, או אפילו כמשחק, ולמנוע דיבורים פילוסופיים מיותרים לגבי ערכה של הפעולה. ניתן להשתמש כדוגמה בכל שאלה בעלת שתי נקודות מבט, או בדוגמה המופיעה בכרטיס העבודה לתלמיד. למרות שקיימת חפיפה מסוימת, בש"ץ אינו זהה למח"א. בש"ץ בוחן את טיעון הצד השני לעומקו ולא את השקפותיו של האחר. (אם שאלה זו אינה עולה, עדיף להתעלם ממנה, כי היא עלולה לבלבל).

התועלת שבביצוע פעולת בש"ץ מוכיחה את עצמה. בשעת ויכוח, פעולת בש"ץ עשויה לסייע בידינו לגבור על יריב או לוותר (אם מגלים שטיעוניו של הצד השני חזקים יותר); להגיע להסכמה או לפשרה; לא להתווכח סתם כך, ללא מטרה, רק בגלל שאיננו מקשיבים כלל לטיעוניו של הצד השני.

תרגול

(קראו את הסעיף תרגול המופיע בכרטיסי העבודה לתלמיד).

יש לבסס מסגרת קבועה לדיון (ראו פרק תבנית שיעור אופייני, המציג מספר חלופות אפשריות). למשל, בתרגיל 1 ניתן לבקש מתלמיד לייצג את צד א' של הוויכוח ומתלמיד אחר לייצג את צד ב'. שאר התלמידים משמשים כקהל. יש להבהיר לתלמידים שבכל עת המורה יכול לבקש מהם להציג את טיעוניו של כל אחד מהצדדים.

ניתן גם לחלק את הכיתה לשני חלקים — חלק א' וחלק ב'. תלמידים מחלק א' של הכיתה יגבשו את טיעוניו של צד א' של הוויכוח, ותלמידים מחלק ב' יגבשו את טיעוניו של צד ב'. אז ניתן להחליף בין הצדדים ועל כל התלמידים לתת את טיעוניו של הצד השני (מצפים מהם להציג לפחות את כל הטיעונים שהוצגו עד כה על ידי הצד השני).

ייתכן שהזמן לא יספיק ליותר משני תרגילים, שאותם ניתן לבחור מתוך ארבעת התרגילים שמופיעים בכרטיס העבודה לתלמיד.

טיעונים מוצעים לתרגילים:

תרגיל 1.

צד א'

- אנשים אינם יכולים לדעת את כל הסכנות האפשריות.
- אילו הסיגריות לא היו נגישות, אנשים לא היו מתפתים לעשן.
- לא חשים בצורך לעשן — אם לא מתחילים לעשן.
- השיטה הנוכחית אינה מוכיחה את עצמה — יותר מדי אנשים מתים.

צד ב'

- צריך לתת בידי אנשים את החופש לקחת על עצמם את הסיכון — אם זהו רצונם.
- גם שתיית אלכוהול, נהיגה וטיפוס הרים מסוכנים — הרי אין באפשרותנו לאסור כל דבר שטומן בחובו סיכון.
- הממשלה זקוקה למסים שהיא גובה על סיגריות, אחרת תיאלץ להעלות מסים אחרים.
- חינוך טוב יותר בנושא סיכונים, במיוחד בבתי-ספר, צריך להספיק.

תרגיל 2.

צד א'

- אנשים רבים עלולים לאבד את מקום עבודתם וכך יעלה שיעור האבטלה.
- ההכנסות מעובדים מקומיים ומהתעשייה המקומית ירדו.
- במקרים רבים תחרות בינלאומית אינה דבר הוגן.
- במקרים רבים מנצלים עובדים זרים.
- במקרים רבים רמת החיים של עובדים זרים נמוכה מאוד.
- ייתכן שיש צורך בהגנה על התעשייה המקומית הנמצאת בתהליכי מודרניזציה.

צד ב'

- אם נגביל את היבוא — ארצות אחרות יגבילו את היצוא שלנו.
- הצרכנים ייאלצו לשלם מחירים גבוהים יותר.
- הצרכנים לא יזכו לאותו מבחר ולאותה איכות.
- היצרנים הטובים ביותר הם אלה שבידם יש להפקיד את הייצור.
- אין טעם להחזיק בתעשיות שאינן רווחיות ושכסופו של דבר יגוועו.
- שוק חופשי מעודד התייעלות ומודרניזציה.

תרגיל 3.

צד א'

- אנשים ישוחחו יותר עם בני משפחתם וחבריהם.
- אנשים יפתחו את תחומי התעניינותם האישית ואת הישגיהם ולא יהיו פסיביים.
- יהיה פחות פרסום ופחות לחץ לקנות דברים.

צד ב'

- אין כופים על אנשים לצפות בטלוויזיה.
- אנשים שונים רוצים לצפות בתוכניות בנושאים שונים ומגוונים — מגוון התוכניות עלול להצטמצם אם יגבילו את שעות השידור.
- כסף רב יותר — משעות שידור רבות — מעלה את איכות השידורים.
- אנשים עלולים להגביר את צריכת האלכוהול ולהסתבך בצרות.

תרגיל 4.

צד א'

- אוויר נקי יותר ופחות זיהום אוויר.
- מחירים נמוכים יותר.
- אנשים ידידותיים יותר.
- נחמד יותר לילדים — שדות, סוסים, נחלים וכו'.

צד ב'

- בכפר משעמם.
- בעיר קל יותר למצוא עבודה.
- בעיר יכולים למצוא חברים רבים יותר.
- בעיר יש חנויות טובות יותר.